

בבא קמא ו

[משנה] הצד השוה שבהן

הצד השוה שבהן שדרכן להזיק משמע שאף כל דבר שדרכו להזיק ושמירתו עליך, ולכן הגמרא שואלת לאתווי מאי?

להלן יבואר ארבעה הסברים מה כלול בתוך הכלל הזה:

א. אביי - לאתווי אבנו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו.
היכי דמי:

אי בהדי דקא אזלי קא מזקי - היינו אש? כדלהלן:

מאי שנא מקרה זה מאש: דכח אחר מעורב בו וממונך ושמירתו עליך, הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך?

ואלא בתר דנייחי הזיק שור או חמור:

אי דאפקרינהו:

(קושיה) בין לרב בין לשמואל כל תקלה שהפקיר היינו בור:

מאי שנא בור, שכן תחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך, הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך?

אלא דלא אפקרינהו:

(קושיה) לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור?

(מסקנה) לעולם דאפקרינהו -

ועל מה שהקשו היינו בור, יבואר להלן התשובה:

מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו, תאמר בהני שכח אחר מעורב בהן? (דחיה) אש תוכיח.

(קושיה) מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק?

(דחיה) בור תוכיח.

וחזר הדין ולומדים מהצד השווה שבהם.

ב. רבא - לאתווי בור² המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה - כגון הניח אבן ברשות הרבים ובעודה במקומה לא הזיקה, וגלגלה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה.

ה"ד?

אי דאפקרינהו-

(קושיה) בין לרב בין לשמואל היינו בור?

דלא אפקרינהו-

(קושיה) לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור?

(מסקנה) לעולם דאפקרינהו. ולא דמי לבור:

עתה מבארת הגמרא כיצד לומדים מהצד השווה שבהם:

מה לבור שכן מעשיו גרמו לו, תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו?

(קושיה) שור יוכיח שאין מעשה הבעלים גרמו לו אלא ממונו הזיק?

(קושיה) מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק.

(דחיה) בור תוכיח.

וחזר הדין לא ראי זה כראי זה - ולומדים זאת מהצד השווה שבהם.

ג. רב אדא בר אבהא אמר לאתווי הא דתניא:

כל אלו שאמרו חכמים שיש להם רשות להשליך נזקיהן לרשות הרבים:

פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן ומשליכים זבליהן לרשות הרבים. בימות החמה

אין להם רשות, מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו, בימות הגשמים, שהרחובות מלוכלכים, יש להם רשות.

אע"פ שברשות אם הזיקו חייבים לשלם.

היכי דמי:

אי בהדי דקאזלי מזקי - כחו הוא והיינו אדם?

אלא בתר דנייחי.

היכי דמי:

אי דאפקרינהו - בין לרב בין לשמואל היינו בור?

דלא אפקרינהו -

(קושיה) לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור?

(מסקנה) לעולם דאפקרינהו, ולא דמי לבור: מה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהני דברשות?

(קושיה) שור יוכיח שהרי כל אדם יש לו רשות להלך ואם הזיק חייב לשלם?

(קושיה) מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק?

(דחיה) בור תוכיח.

וחזר הדין.

[עד כאן דף ו עמוד א]

ד. רבינא - לאתווי הא דתנן:

הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו: פטור משלם שהוא אנוס.

בתנו לו³ זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו-

בתוך הזמן והזיקו פטור.

לאחר הזמן חייב.

היכי דמי?

אי דאפקרה - בין לרב בין לשמואל היינו בור למרות שאין הזיקו מצוי כמו רגל?

אי דלא אפקרינהו - לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור?

(מסקנה) לעולם דאפקרינהו. ולא דמי לבור: מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק

תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לנזק?

(דחיה) שור יוכיח.

(קושיה) מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק?

בור תוכיח [למרות שמצוי אך פחות מצוי מרגל] וחזר הדין.

[משנה] כשהזיק חב המזיק

(קושיה) חב המזיק? חייב המזיק מיבעי ליה?

(תירוץ) אמר רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא.

[משנה] ממיטב שדהו - מחלוקת אם דניק או דמזיק

ת"ר -

א. רבי ישמעאל- מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק.

ב. ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית של מזיק.

שמשערים כמה שווה הנזק, וכשרוצה לשלם בקרקעות משלם מהעידית שלו, וק"ו להקדש.

¹ שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה והא דאמרין לקמן בפרק הפרה (ד' נג): שור ואדם שדחפו [דבר אחד לתוך הבור] לבור לענין נזקין כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין בכוונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרין (שם) לענין ד' דברים ודמי ולדות אדם חייב האי ד' דברים היינו נזק צער וריפוי ושבת אבל בושית אין חייב עד שיתכוין כדאמר בהחובל (לקמן ד' פו). ולא הוי כארבעה דברים דלעיל דהתם לא חשיב נזק והא דאמר (לקמן נג): לענין כופר ושלישים של עבד שור חייב צ"ל דהיינו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם דבשלא בכוונה ליכא כופר ושלישים של עבד כדאי' בשילהי שור שנגח ד' וה' (לקמן ד' מג).

² תוספות ד"ה לאתווי בור המתגלגל. בכל הספרים כתוב אי בהדי דקא אזלי קמזקי כחו הוא ופירש הקונטרס דלא גרס ליה וטעמא משום דאמרין לקמן בהמניח (דף כז): אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דחשיב כרוח מצויה והוי אשו ואין למוחקו בשביל כך דלענין כ"י שלא ילכו כ"כ בחוזק שיתיזו ויזיקו דרכן להתבונן שפיר ולהכי פריך כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל ולא בעל התקלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל החררה והלך לגדיש כו' (לקמן ד' כא): ופריך בגמרא (ד' כג). ולחייב בעל הגחלת נמי שהוא בעל התקלה היינו משום דכלב לאו בר דעה הוא אבל הכא המקלקל בר דעה הוא תדע דאם הדליק אש ובא אחר ושרף טלית חבירו או חפר בור ובא אחר ודחף שור חבירו לתוכו אין סברא שיתחייב בעל הבור או בעל האש והמגלגל ברגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו

בבא קמא ו

הגמרא הבינה בדברי רבי ישמעאל שאם אכל ערוגה, לא משערים כפי השווי של הנזק, אלא שאם אכל ערוגה אחת, משערים כמה שווה הערוגה המשובחת של שדה הניזק. ועל זה הגמרא מפריכה שלא יתכן לשער כך, כדלהלן:

(קושיה) ור' ישמעאל אכל שמינה דין הוא שמשלם שמינה. אכל כחושה משלם שמינה?! (תירוץ) הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעין אי כחושה אכל אי שמינה אכל דמשלם שמינה.
(קושיה) ומה אילו ידעין דכחושה אכל, לא משלם אלא כחושה. השתא דלא ידעין אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה?! המוציא מחבירו עליו הראיה?

(מסקנה) הכא במאי עסקינן כגון? שהיתה עידיית דניזק כזיבורית דמזיק:
עתה הגמרא מפרשת במה נחלקו רבי ישמעאל ור"ע, כדלהלן:

כי יבער איש שדה אורכם ושלח את בעירה [בעירו] ובער בשדה אחר מיטב שדה ומיטב כרמו ישלם:

דרבי ישמעאל – [דבניזק שיימינן]:

[אהני גז"ש] נאמרה **שדה למעלה** בנזק ונאמרה **שדה למטה** לענין תשלומים - מה למעלה דניזק, אף שדה האמורה למטה דניזק.
[אהני קרא] פשטיה דקרא דקאי אמזיק: דאי אית ליה למזיק עידיית וזיבורית - זיבורית דידיה מזיק לא שויה כעידית דניזק ואי אפשר לקיים מיטב דניזק דמשלם המזיק ליה ממיטב שלו.

ור"ע – [דבמזיק שיימינן]

מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם הכתוב דיבר, דהיינו של המזיק.

[בריייתא] ר"ע - לגבות לניזקין מן העידיית וק"ו להקדש

מאי ק"ו להקדש?

אילימא דנגחיה תורא דידן הדיוט לתורא דהקדש ועל זה משלם ממיטב, שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש שהמזיק שור של הקדש פטור לגמרי. [וה"ה לשאר נזיקין של הקדש. פירוש אחר שהיינו דווקא לגבי שור שהוא פטור, אך לגבי קרקע של הקדש חייב כיצד: שאם היה שדה חרם, שהוא לכהנים והיינו של הדיוט, ואם של בדק הבית, הרי הוא מידיית של הדיוט: או המקדיש פודהו או שמוכרים אותו לאלתר, וביובל זוכים בו הכהנים. ואי קודם פדיה אין מעילה לקרקעות.]

[עד כאן דף ו עמוד ב]